

ÖZEL DOSYA :

OSMANLI DEVLET SALNAMESLERİNDE RUM MELKİT KATOLİK PATRİKLİĞİ (1847-1918)

THE PATRIARCHATE OF THE MELKITE GREEK CATHOLIC IN THE OTTOMAN STATE ANNUALS (1847-1918)

ГРЕЧЕСКОЕ МЕЛКИТСКОЕ КАТОЛИЧЕСКОЕ ПАТРИАРШЕСТВО В ОСМАНСКИХ ЕЖЕГОДНИКАХ(1847 – 1918)

Dr. Canan SEYFELİ*

ÖZET

Makalenin konusu Rum Melkit Katolik Patrikliğinin 1847-1918 yılları arasında yayımlanan Osmanlı Devlet Salnamelerindeki durumuyla ilgilidir. Kaynağı toplam 68 sayılık Osmanlı resmi yayım organı Salnamelerdir. Amacı Osmanlı resmi yayımlarında Rum Melkit Katoliklere bakışı ortaya koymaktır. Ayrıca Osmanlı gayrimüslimleri idare sistemi içerisinde Rum Melkitlerin durumunu da göstermektedir. Böylece Rum Melkitlerin ayrı bir millet olarak kabul edilmeleri ve diğer Katoliklerin durumlarının resmi belgelerden hareketle anlaşılmasını kolaylaştırmaktır. Sonuç olarak Rum Melkit Katolikler, Salnamelerde gayrimüslimlere yer verilen ilk sayıdan son sayıya kadar 7 sayıda (37-42 ve 44. sayılar) kaydedilmemişlerdir. İlk sayıdan itibaren Rum Melkit Katoliklere Osmanlı resmi bakışında bir netlik olup karmaşıklığa yer verilmediği bulgulanmıştır. Osmanlı gayrimüslimleri idare sisteminde “*fetih öncesi yapının korunması*” ilkesine göre Rum Melkitlerin (Ortodoks ve Katolikler) yaşadığı bölgelerin fethi esnasında Fener Rum Patrikliği hiyerarşisine bağlı olmaları söz konusudur. Bu nedenle ilk dönemde hepsi Fenere bağlı olarak idare edilmişlerdir. Ancak doğu Katolikleri Ermeni Katolik patrikliğinin liderliğinde ayrı bir millet olarak kabul edilirken (1830) Rum Melkit Katolikler de bu hiyerarşiye bağlanmıştır. Ermeni Katolik patrikliğinden farklı bir hiyerarşiye sahip olduklarına Osmanlı hükümetini ikna ederek 1846’da ayrılmışlardır. Böylece Salnamelerin ilkine beş milletten birisi olarak kaydedilmişlerdir.

Anahtar Kelimeler:

Melkitler, Ortodoks Melkitler, Katolik Melkitler, Rum Melkit Katolik Patrikliği, Osmanlı Devlet Salnameleri, Osmanlı Gayrimüslimler, Millet Sistemi.

ABSTRACT

The subject of this article is related to the conditions of the Patriarchate of the Melkite Greek Catholic between 1847 and 1918 in the Ottoman State. I referenced to

* Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dinler-Diyarbakır / TÜRKİYE

the Ottoman State Annuals (Salname-i Devlet-i Aliye-i Osmaniye) in 68 issues. The aim is to present the view of the Ottoman about Melkite Greek Catholics appeared in Ottoman official publications. In addition, to comprehend the understanding of the Melkite Greek Catholics admitted as a different 'nation (millet)' and conditions of the other Ottoman Christians. Melkite Greek Catholics are unrecorded in seven issues (37th to 42th and 44th). In the annuals, there isn't any complication in the Ottoman official view to the Melkite Greek Catholics. Ottoman Melkite Orthodox and Catholics were administrated in accordance with the principle "*keeping the pre-conquest structure*". Consequently, They were not admitted a different nation in the period of Fatih Mehmet II to Selim II when their regions (Syria, Palestine and Egypt) was conquered. Because, the hierarchy and rites of Melkites were Orthodox and they were connected to the Patriarchate of Constantinople. This status had continued to 1830 when Armenian Catholics were admitted as a different 'nation (millet) and other eastern Catholics connected to the Catholic Patriarchate. The patriarch of Melkite Greek Catholics persuaded the Ottoman Government in 1846 that they had a different hierarchy. Ottoman Government constructed a new statu for them, which was appeared in the first annual.

Key Words:

Melkites, Orthodox Melkites, Catholic Melkites, Patriarchate of the Melkite Greek Catholic, Ottoman State Annuals, Ottoman non-muslims, the administration of nation (millet).

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрен вопрос Греческого мелкитского католического патриаршества в Османских ежегодниках 1847 – 1918 годов. Источник является официальным изданием, состоящий из 68 экземпляров. Цель этой статьи, показать взгляд Османских официальных изданий к Греческим мелкитским католикам и ихнее положение в системе Османии по управления немусульманами. Указанные официальные документы облегчают вопрос изучения положений других католиков и принадлежности Греческих мелкитских католиков к другой наций. Изю всех ежегодников Греческие мелкитские католики не зарегистрированы только в семи (37 – 42, 44). Ежегодники содержат отчётливый взгляд Османского правительства к Греческим мелкитским католикам. По системе управления немусульман Османии "Сохранение структуры до покорения" выясняется, что территория населённая Греческими мелкитами (православные и католики), в момент покорения подчинялись к Фенерскому греческому патриаршеству. Исходя из этого, в начале всеми руководило Фенерское патриаршество. Во время правления Армянской церкви, восточные католики были приняты за другую нацию (1830) и Греческие мелкитские католики были подчинены ему. Однако, убедив Османское правительство, что они предствители разной иерархии чем Армянская церковь, 1846 году отделился от него.

Таким образом, в первом ежегоднике они были зарегистрированы одними из пяти наций.

Ключевые Слова:

Мелкиты, православные мелкиты, католики мелкиты, Греческое мелкитское католическое патриаршество, ежегодники Османского государства, немусульмане Османии, система наций.

Giriş:

Bu çalışmada 1847-1918 yılları arasında 68 sayı halinde yayımlanan Osmanlı Devlet Salnamelerinde Rum Melkit Katolik Patrikliğine ait kayıtlar ele alınmıştır.

Çalışmanın amacı yaklaşık üç çeyrek asırlık süreçteki Osmanlı resmi belgelerinden hareketle Osmanlı nezdinde Rum Melkit Katolik Patrikliği ile ilgili temel gelişmelere ışık tutmaktır. Ayrıca, konuyla ilgili yapılacak çalışmalarda Rum Melkit Katoliklerin yaşadığı sürecin bütün olarak görülmesine ve kolay takip edilmesine katkı sunmaktır.

Çalışma iki temel kısımdan oluşmaktadır. Birinci kısım, Rum Melkit Katoliklerin kimler olduklarını, kökenlerinin ne olduğunu, Osmanlı hakimiyetinde nasıl biçimlendiklerini ortaya koymayı amaçlayan üç ana başlık altında ele alınmıştır. Bunlar; “Antakya Rum Melkit Ortodoks Kilisesi”, “Osmanlı Devleti’nde Rum Melkitler” ve “Osmanlı Devleti’nde Rum Melkit Katolik Patrikliği” başlıklarıdır. İkinci kısım ise makalenin ana konusu olup “Osmanlı Devlet Salnamelerinde Rum Melkit Katolik Patrikliği” başlığı altında ele alınmıştır.

Melkitler, Hıristiyan Kiliselerin oluşum sürecinde Kalkedoncu Kiliseler arasında yer almıştır. Roma-Bizans kilise bütünlüğü içerisinde, yani imparator destekli kilisede yer aldığından imparatorların baskılarına maruz kalan diğer doğu kiliseleri müntesiplerince imparator yanlısı anlamında Melkiler olarak isimlendirilmişlerdir. Melkitler, Bizans hakimiyetinde yaşarken Bizans ritini daha belirgin olarak benimsemişler ve Katolik-Ortodoks ayrışmasında Ortodoks yanlısı olmuşlardır.

Bizans, topraklarını başkentiyle birlikte Osmanlı’ya bırakırken Melkitlerin kilise merkezi Antakya Patrikliği, İstanbul Fener Patrikliğine bağlı idi. Bu yüzden Melkitler de Osmanlı gayrimüslimleri idare sistemi içerisinde Fener Patrikliğinin idaresine göre biçimlenmiştir.

Osmanlı gayrimüslimleri idare sistemi “*fetihten önceki yapının korunması*” ilkesine dayanmaktadır. Bu konu başka çalışmalarımızda değerlendirilmiştir (Seyfeli 2003: 125-56; 2005a: 251-265; 2005b: 55-79, 155-158). Osmanlı gayrimüslimleri idare biçimi ile ilgili anlaşmazlıklar ve tartışmalar vardır. Fener Rum Patrikliği ile ilgili anlaşmazlık diğer gayrimüslimlerin durumuna göre daha azdır. Bunun temel nedeni Osmanlı’nın Bizans topraklarını fethederek genişlemiş olmasıdır. Bu durum Osmanlı gayrimüslimleri idare sistemini de biçimlendiren doğal bir yapıyı ortaya koymaktadır. İstanbul fethedildiğinde, Rumların fetih öncesi durumları açıktır. Patrik, ökümeniklik iddiasını sürdürürken İmparatorluktaki bütün Hıristiyanların da başı olduğunu, zorla da olsa kabul ettirmiş durumdadır. Dolayısıyla Ortodoks hiyerarşiyi kabul eden Rum Melkitlerin durumu da açıktır. Kısaca fetihler döneminde Osmanlı nezdinde Melkitlerin kaderi Fener Patrikliği ile aynı ve birliktedir.

Osmanlı idaresindeki Rum Melkit Katolik Patrikliği ile ilgili “*fetihten önceki yapının korunması*” ilkesi düşünüldüğünde iki temel husus söz konusudur. Birincisi, Osmanlı toprakları genişlerken Rum Melkitlerin yaşadıkları coğrafyanın da hakimiyet alanına girmesi ve fetih sonrasında Katolikleşme sürecinin devam ederek fetih öncesi durumun değişmesine yol açmasıdır. Bu durum değişimi meydana getirdiği için Osmanlı gayrimüslimleri idare sisteminin anlaşılmasını güçleştirmiş ve çeşitli şekillerde; ‘millet sistemi’ ‘zimmilik’, ‘ruhani nitelikli iltizam’ sistemi gibi isimlendirmelerle ifade edilmeye çalışılmıştır (Braude 1982: 81-88; Braude 1999: 245-254; Veinstein 1996: 137-142; Küçük 1999: 208-216; Gibb-Bowen 1957: 214; Kenanoğlu 2004: 59-90). Her şeyden önce konuyla ilgili çalışmalarda geçmişe dönük bir isimlendirme ve tanımlama yapılmaktadır. Bu isimlendirme ve tanımlamalar bazen aynı çalışmalarda “mit”, “efsane” diye de nitelendirilmiştir. Bu isimlendirme ve tanımlamaların yetersiz kalmasının temel nedeni yüzyılları kapsayan uzun bir süreçte Osmanlı resmi bakışının değişim geçirmesidir. Ancak hem Osmanlı'nın bu genel değişimi hem de gayrimüslimleri idare sistemine etki eden faktörlerin değişim ve dönüşüm geçirmesi sistemin anlaşılmasını engellerken bir sistemin varlığı hususunda da tereddütleri meydana getirmektedir. Bunun için, aynı çalışmalar “mit” ifadesini kullanmaktan geri kalamamıştır. Oysa “*fetihten önceki yapının korunması*” ilkesi Osmanlı'nın gayrimüslimlere bakışında bir taraftan İslam'a dayalı hukukuna işaret etmektedir. Bu durum berat ve fermanlarda açık şekilde ifade edilmiştir. Diğer tarafta bu durumun korunmasına çalışılırken din ve mezhep değiştirmenin yasaklanması ilkesi kendisini göstermektedir. Buna karşın, özellikle İstanbul'un fethinden sonraki süreçte idare biçiminde aksamalar ya da farklı uygulamalar meydana getiren gelişmeler gittikçe artmıştır. Bu nedenle de sistemin genel yapısını belirlemek güçleşmiştir. Oysa Osmanlı fetihten önceki yapıyı korumaya çalışmıştır. Gittiği yere kadar bu yapı korunmuştur. Tanzimat'a doğru değişiklikler parça parça resmîyet kazanmaya başlamıştır. Önce Katoliklerin farklı bir yapıya sahip oldukları kabul edilmiştir.

Bahsi geçen Osmanlı'nın bu durumuna matuf olarak “*fetihten önceki yapının korunması*” ilkesinin işleyişindeki temel hususlardan ikincisi ise kendisine has dini, sosyal vb. şartlara sahip gayrimüslim unsurların fetih esnasındaki durumları ve sonrasındaki zorunlu değişim ve dönüşümleridir. Nitekim, Hıristiyanların hiyerarşik bir dini yapıya sahip olmaları Osmanlı gayrimüslimleri idare sistemi içerisinde daha kolay ve anlaşılır bir şekilde biçimlenmelerine olanak sağlamıştır. Mesela; Ermeniler arasında önce Katolikleşme, sonra Protestan Ermeni cemaatinin oluşması gibi bir dönüşüm sistemin işleyişindeki aksamaların en belirgin örneğini vermektedir. Aynı şekilde Rum Melkit Katolikler de fetih sonrasında bir dönüşümün sonucunda ayrı bir hiyerarşi olarak varlığını ortaya koymuşlardır.

Rum Ortodokslar İstanbul'un fethinden hemen sonra Patrik Gennadios'un göreve getirilmesiyle ruhani liderlerinin sorumlu olduğu bir

yapıyla idare edilmişlerdir. Fetih öncesindeki kilisenin ruhani hiyerarşik yapısı korunurken, hem ruhani hem de sivil manada Patrik, Padişaha karşı tüm Rum Ortodoks hiyerarşiye bağlı kiliselerden sorumlu tutulmuştur. Dolayısıyla Antakya Rum Melkit Patrikliği ruhani manada Mısır, Suriye, Filistin toprakları fethedildiğinde zaten İstanbul Patrikliğine bağlı idi. Yavuz Sultan Selim'in fetihleri Bizans dönemindeki eski ruhani yapıya dönülmesini sağlamış ve sadece yerel yönetimlerle ilgili düzenlemeleri gerektirmiştir. Ruhani liderler, Osmanlı hükümetinin resmi temsilcisine karşı cemaatinden sorumlu olmuşlardır. Ancak ruhani yapının işleyişine göre "patriklik beratı" ve "metropolitlik beratı" gibi Padişah fermanının verilmesini gerektiren durumlarda İstanbul Patriğinin aracılığından faydalanmışlar ve ona karşı sorumlu olmuşlardır. Rum Melkitler arasında Katoliklik yayılıp Roma'da Papa'nın onaylayarak 'pallium' verdiği patriği ne Fener patrikliği ne de Osmanlı kabul etmiştir. Osmanlı fetihten önceki yapıyı korumaya çalışırken din ve mezhep değiştirmeyi yasaklamıştır. Bu nedenle mezhep değiştirerek farklı bir hiyerarşiyi kabul etmelerine rağmen fetihten önceki hiyerarşide oldukları varsayıp ruhani lidere bağımlılıkları 1830 yılına kadar devam etmiştir. Bu tarihte, Ermeni Katolik Patrikliğine tabi olmuşlardır. Tanzimat döneminde Rum Melkitleri de kendi istekleri üzerine ayrı bir millet olarak kabul edilmiştir (1846). Bu, Osmanlı devlet salnamelerinin ilkine (1263/1847) "*Ruesay-ı milel-i hamse*" başlığı altında Rum, Ermeni, Ermeni Katolik ve Hahambaşılık sıralamasında dördüncü sırada "*Rum Katoliği Patriği Maksimos*" şeklinde yansımıştır.

Konu, "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Rum Melkit Katolik Patrikliği" başlığı altında işlenirken salnamelerde meydana gelen değişiklikler bir önceki yıla göre yeni kayıtlar belirtilerek verilmiştir. Eğer değişiklikler çoksa veya tablolar arasında uzun tarihler varsa kolay takibi sağlaması için tamamı tablo halinde verilmiştir. Salnameler yılın başında yayımlandığı için önceki yılda veya az da olsa iki önceki yıldaki, nadiren daha önceki yıllardaki durumu yansıtmaktadır.

1- Antakya Rum Melkit Ortodoks Kilisesi:

Rum Melkit Katolik Patrikliği, Antakya merkezli doğu kiliselerindedir. Bu kilisenin oluşum süreci Antakya Hıristiyanlık tarihi ile ilişkilidir. Aynı zamanda kadim Hıristiyan kiliselerinin hemen tamamını ilgilendiren boyutu da vardır. Erken dönem kiliseleri ve onların bağımsızlaşma süreci, farklı hiyerarşisi ve ritleriyle Rum Melkit Katolik Kilisenin de zeminini hazırlayarak sonraki çağlara taşımışlardır.

Antakya'nın Hıristiyanlık tarihindeki önemi Kutsal Kitap'a dayanmaktadır. İsa Mesih sonrasında Kudüs Kilisesi, Antakya'da Aziz Petrus önderliğinde bir kilise oluşumuna yol açmıştır. Bu arada Aziz Pavlus'un misyon yolculukları da Antakya'dan başlamıştır. (Kutsal Kitap 2009: Elçilerin İşleri)

Kudüs Kilisesi'nden yayılan Hıristiyanlıkta ilk üç merkezden birincisi Antakya'dır. Diğer ikisi ise İskenderiye ve Roma'dır. Antakya bu merkeziliğini ilk asırlarda devam ettirmiş, Hıristiyan teolojisindeki tartışmalar ve bu tartışmaların konsillerle karara bağlanmasında ruhbanlarının etkinliğiyle ortaya koymuştur (Reeves 2006: 23-33). Bu süreç, ardından bağımsız kiliseleri doğurmuştur. 431 Efes Konsili'nde aforoz edilen Nestorius Doğu Süryani Kilisesi'nin, 451 Kadıköy Konsili ise Monofizit Kiliselerin (Ermeni, Süryani, Kıpti ve Habeş) bağımsızlaşma sürecini başlatmıştır. Bu arada Roma merkezli Kilise ile İstanbul merkezli Kilise birlikteliğini sürdürmüştür. (Tümer 1993: 126-30; Hromadka 1971: 243; Aydın 1985: 135-138). Bu iki kilisenin 1054'teki nihai ayrılıkları sonrasında Melkitler üzerindeki Grek etkisi belirginlik kazanmıştır. Melkitler Grek hiyerarşisini ve ritini kabul etmişlerdir. (Reeves 2006: 34 vd.).

Rum Melkit Katolik Kilise'nin altyapısını bu tarihsel süreç belirlemiştir. Bu kiliseyi diğer kiliselerden ayırıcı özellikleri isminde de kendisini göstermektedir. İlk olarak Melkit ismi doğmuştur. Doğu Kiliseleri Roma ve ardından Bizans imparatorlarının etkin olduğu Katolik ve Ortodoks kiliseler bütünlüğü içerisinde yer alıp Kadıköy Konsili ve kararlarını kabul eden doğuluları imparator taraftarı anlamında Melki şeklinde isimlendirmişlerdir (Fortescue 1908: 14-15, 20-21, 49, 84; ayrıca bk. Fortescue 2005: 342-345). Müslümanlar arasında bu Melkâiyye şeklinde ifade edilmiştir (Sinanoğlu 2004: 84-85; Aydın 2005:485-6). Başlıca Mısır, Filistin ve Suriye'de yaşayan bu insanların Doğu Kiliseleri ile ortaklıkları aynı halklardan geliyor olmalarıdır. Ayrıca, erken dönemde doğu geleneğine bağlı kalarak Süryani ritine uydukları da bilinmektedir.(Fortescue 1908: 116-118, 116 1n.) Bu yüzden Melkitler halen Süryani Kiliseleri arasında sayılmaktadır (Bilge 1996: 76-77).

Rum veya Grek isimlendirmesi, Grek ritine uymaları ve İstanbul Patrikliğine bağlılıklarından kaynaklanır. Tarihsel süreçte Katolik Roma ile ilişkileri ve onlara yakınlıkları da düşünülürse Melkit cemaatler içerisinde farklı usulleri takip edenlerin bulunduğu anlaşılmaktadır. Melkitlerin Roma-Bizans kiliselerinin ayrılmasından sonraki süreçte Grek ritini takip etmeleri netlik kazanmıştır. (Reeves 2006: 34 vd.) Dolayısıyla, Osmanlı hakimiyetine girdiklerinde Ortodoks hiyerarşisini ve Grek ritini kabul eder durumdadırlar.

Katolik isimlendirmesi ise Osmanlı hakimiyetindeki süreçte gerçekleşmiştir. Katolik hiyerarşiye bağlanmalarından dolayı bu ismi almışlardır. Ancak doğu ayin usulünü devam ettirmişlerdir. Melkit Katolikler, XVIII. Yüzyıldaki fırsatların oluşmasıyla 1724'te Ortodoks hiyerarşiden ayrılabilmişlerdir (Frazee 2009: 247). Bu ayrılık hem Fener Patrikliği hem de Osmanlı hükümeti nezdinde kabul görmemiştir. Bu nedenle, göreceli tam bağımsızlığın teşekkülü Tanzimat döneminde mümkün olmuştur.

Bütün kiliselerde olduğu gibi Rum Melkit Katolik Kilisesi de kendi hiyerarşisini havarilere dayandırır. Aziz Petrus'un kilisesini kurduğu Antakya

merkezli yürüyen silsileye bağlamaktadır. Antakya hiyerarşik silsilesini 1724'e kadar bazı farklılıklarla Rum Ortodoks Kilise ile paylaşmaktadır¹.

1724'te Antakya merkezli Ortodoks kilisede üç hiyerarşi oluşmuştur. Biri Rum Melkit Ortodoks, diğeri Rum Melkit Katolik, üçüncüsü ise Fener Rum Patrikliğine bağlı Antakya hiyerarşisidir. Beş yıl sonra Ortodoks hiyerarşiler tekrar birleşmiştir. Böylece Antakya Rum Melkit Ortodoks patrikliği günümüze kadar Antakya Patrikliği ismiyle Fener Patrikliğine bağlı olarak devam etmiştir.(Bkz. Frazee 2009: 247-253, 347-358). Osmanlı Devlet Salnamelerine de bu şekilde yansımıştır². Dolayısıyla günümüzde ayrı ve bağımsız bir Melkit Ortodoks Kilise'den bahsetmek mümkün değildir. Antakya Patrikliği, Fener Rum Ortodoks Kilise'nin patriklikleri arasında yer almaktadır. Son Antakya Patriği, yani Rum Melkit Ortodoks Patriği Şam'da ikamet eden İgnatius IV Hazim'dir. 'Antakya ve Bütün Doğunun Rum Ortodoks Patriği' unvanını taşımaktadır³.

Rum Melkit Katolik Patrikleri de Şam'da ikamet etmektedir. 'İskenderiye, Kudüs, Antakya ve Bütün Doğunun Rum Melkit Katolik Patriği' unvanını taşıyan son patrik Gregory III Laham'dır.⁴ Kilise'de ayin dili çoğunlukla Arapça'dır. Bazen bütün ayinin Helence yapıldığı da olur (Fortescue 2005: 350-351).

2- Osmanlı Devleti'nde Rum Melkitler:

Rum Melkit Katolik Patrikliğinin oluşumu Melkitlerin İstanbul merkezli Ortodoks Kilise'den ayrılmalarıyla gerçekleşmiştir. Bu nedenle hem Ortodoks hem de Katoliklerin Osmanlı idaresindeki durumları, Fener Patrikliğinin Osmanlı gayrimüslimleri idaresinde şekillenmesiyle ilgilidir.

Osmanlı Bizans topraklarını alarak genişlerken İstanbul'un fethiyle Bizans'a son vermiştir. Melkitlerin yoğun olarak yaşadıkları Mısır, Suriye ve Filistin toprakları ise Yavuz Sultan Selim döneminde Osmanlı hakimiyetine girmiştir. Bu dönemde Melkitlerin çoğunluğu Ortodokstur. Rum Melkit Ortodoksların merkezi Antakya patrikligidir ve İstanbul Fener Rum Patrikliğine tabidir. Dolayısıyla Osmanlı Melkitlerin yaşadığı bölgeleri fethederken onların dini yapısını bu şekilde bulmuştur. Bu durumda Osmanlı'nın Melkitleri idare biçimi Fener Rum Patrikliğinkiyle paraleldir.

Osmanlı gayrimüslimleri idare sistemi "*fetih öncesi yapının korunması*" ilkesine göre biçimlenmiştir. Bu biçimlenmede İstanbul'un fethi ve Fener Patrikliğinin hiyerarşik yapısı önemli bir etkidir. Hıristiyanlık hiyerarşik yapısı, Fatih Sultan Mehmed'e idarede tek lideri sorumlu kabul etmenin idareyi kolaylaştıracağını göstermiş olmalıdır. Hemen ardından İstanbul Ermeni ruhani liderliğini de Patrikliğe çevirmesi bunu destekler vaziyettedir. Ayrıca Yahudiler için Hahambaşı atanarak tek liderle idare edilmeye çalışılması da manidardır.

Fetih esnasında İstanbul'dan kaçıp Edirne'ye sığınan Patrik Gennadios II'nin başkente dönmesine izin verilerek görevi devam ettirilmiştir. (Cobham

1911: 91, II, 72 1n.) Patrikliğin kendi hiyerarşik yapısı korunduğu ve kendi içinde ruhani idaresi serbest bırakıldığı için Fener patriğinin idaresindeki bütün Ortodoks unsurlar, bu arada Rum Melkitler, patriklige tabi olmuştur.

Osmanlı fetihten önceki yapıyı korurken din ve mezhep değiştirmeyi de yasaklamıştır. Bu yüzden, Katolikliği veya Protestanlığı kabul eden diğer unsurlar ayrıldıkları hiyerarşiyeye bağımlılıklarını sürdürmüşlerdir. Rum Melkit Katoliklerin 1724'te patrik seçmeleri sonrasında dahi Osmanlı farklı hiyerarşi olduklarını kabul etmemiştir. Fener Patrikliğinin sorumluluğu Katolikleşenler için de sürmüştür. Bu durum, Ermeni Katoliklerin ayrı bir millet olarak kabul edilip (1830) padişah fermanı verinceye kadar devam etmiştir. (Beydilli 1995: 29; ayrıca bk. Tcholakian 1998: 16-18). Ardından kendi istekleriyle Yahudiler 1835'de, (Eroğlu 2003: 186-187) Rum Melkitler ise 1846'da ayrı millet olarak kabul edilip Osmanlı hükümetine karşı sorumlu ve bağımlı ama kendi içinde ruhani serbestliklerini onaylatmışlardır.

3- Osmanlı Devleti'nde Rum Melkit Katolik Patriklığı:

Rum Melkitler arasında Katolikliğin yayılması Haçlı seferleri ardından tarikatlar ve misyon faaliyetleri ile hız kazanırken, özellikle Floransa Konsilinde birlik oluşturma gayretleri ile kendisini göstermiştir. Hatta konsilde Melkitlerin temsilcisi dahi bulunmuştur. Ancak bunlar tam bir birleşmeyi meydana getirmeyip genel kabul görmemiştir. (Frazee 2009: 56-57; ayrıca bk. Raheb 2010: 2-7; Micheau 2008: 373-403). Dolayısıyla Melkitlerin Ortodoks Patriklige bağılılıkları devam etmiştir.

Melkitlerin Fener patriklğine bağılılıkları Ermeni Katolik patriklğinin kabulüne (1830) kadar devam etmiştir. Bu süreçte Ermeni ve Rum Melkit Katolikler benzer bir süreci yaşamışlardır. Bu benzerlik hem Roma ile ilişkilerinde hem de Osmanlı ve gayrimüslimleri idare sistemi ile alakalarında kendisini göstermiştir. Bu durum Osmanlı Hıristiyanlarının ikili bağımlılığına işaret ederken, gelişmelerin de çift yönlü olduğunu göstermektedir. Çift yönlü ilişki, ruhani bağı ve sivil bağı şeklinde ifade edilebilir. Ruhani bağı kiliseler arası ilişkileri belirlemiştir. Sivil bağı ise hem kiliselerle hem de Osmanlı ile ilişkilerinde belirleyici olmuştur.

Rum Melkitlerin çoğunluğu, ruhani manada Fener Patriklğine tabiydi. İstanbul Fener Rum Patriği'ne karşı sorumluydular ve bu, sivil manada Osmanlı ile Rum Melkitler arasında Fener Patriğini aracı konumuna getiriyordu. Fetih öncesindeki ruhani yapıları bu şekilde olduğu için Osmanlı böyle görmüş ve kabul etmişti. Ayrıca bu yapıyı korumaya çalışıyordu. Patrikler de mezhep değiştirmenin yasak olduğuna dair özel ferman almak için ayrıca çaba gösteriyorlardı. Fener Rum Patriğinin 1722'de Katolikliğe dönmeyi men eden ferman almayı başarması bunun bir örneğidir (Frazee 2009: 246). Fakat, din ve mezhep değiştirmenin önüne hiçbir zaman geçilememiştir. Osmanlı topraklarında gittikçe artan Katolikleşme hem Ermeniler hem de Rumlar için XVIII. yüzyılda hiyerarşik manada meyvelerini vermiştir. Yine benzer bir şekilde Patrikliklerdeki boşluklardan faydalanan Katolikler kendi taraftarları

olan bir ruhbanı patrik nasbederek Papanın onayını almayı başarmışlardır.⁵ Rum Melkitler için bu, Antakya Patrikliğinin 1724 yılında boş kalması ile mümkün olmuştur. Serafim Tanas isimli Lübnan Melkitlerinden bir piskoposu Patrik olarak takdis ederek Papa'ya onaylatmayı başarmışlardır. Ancak Fener Rum ruhbanları, kabul etmemiş ve hemen kendi ruhbanlarından Kıbrıslı Silvester'i patrik olarak seçmişlerdir. Diğer tarafta Serafim, fırsat bekleyen Roma'dan bir Papa onayını almayı da başarmıştır. Tartışmalar, atamaların geçerli olup olmadığına dair görüşler ileri sürülerek devam etmiştir. Fakat süreç, bir Rum Melkit Katolik hiyerarşinin oluşmasını sağlamıştır (bk. Kebkeb 1986: 48 vd.). Patrikliği Osmanlı onaylamadığından Fener'e bağlılıkları devam etmiştir (Frazee 2009: 348-349).

Osmanlı Katoliklerinin idaresinin biçimlenmesini sağlayan gelişmeler XIX. yüzyıl başlarında yoğunluk kazanmıştır. İstanbul Ermeni Patrikliğine bağlı Ermeni Katolikler daha etkin olmuşlar ve ayrı bir millet olarak kabul edilmeyi sağlamışlardır (1830). Osmanlı belgelerinde Ermeni Katolik Patriklerin Süryani Katolik, Keldani, Maruni ve Melkitlere de lider kabul edildiği görülmektedir. (Bkz. Kenanoğlu 2004:122-129; Engelhardt 1999: 60-65). Bunun yanında Bulgar Katoliklerin de bağlı olduğuna dair belgeler vardır (Refik 1341: 73-84). Katolik Patriklikle ilgili gelişmelerin seyrinden Osmanlı hükümetlerinin Katolikleri tek liderle idare etmek istedikleri anlaşılmaktadır.

Roma'nın kabul ettiği ve onayladığı Rum Melkit Patrikliği, bu süreçte kendi dini sistemini güçlendirirken, Osmanlı nezdinde en önemli gelişmelerde, 1833'te Patrik olan Maksimos etkili olmuştur. O kilisenin ruhani idaresini biçimlendirmiş, Katolik Ermeni patrikliğinden tam bağımsızlığını elde etmek için 1843-1848 yılları arasında ciddi çaba göstermiştir. 1846 yılında kendi cemaatinin lideri olarak adlandırılmış ve 7 Ocak 1848'de berat alabilmiştir (Frazee 2009:252-253). 1846'daki durum, hemen ardından yayımlanan ve bu tarihteki durumu gösteren salnamelerin ilkine yansımıştır.

4- Osmanlı Devlet Salnamelerinde Rum Melkit Katolik Patrikliği:

Osmanlı devlet salnamelerinin ilkinde, Sene 1263 (1847), Rum Katolik Patrikliği hakkında "*Ruesay-ı milel-i hamse*" başlığı altında temel bilgi verilmiştir. Bu beş milletten birisi de Rum, Ermeni ve Ermeni Katolik milletinden sonra dördüncü sırada Rum Katoliklerdir. "*Rum Katoliği Patriği Maksimos*" şeklinde kaydedilmiştir.

1264 (1848) tarihli ikinci sayıda ise "*Rum Katoliği Patriği Maksimos*" başlığı altında murahasalar ve murahasalık merkezleri tablo halinde verilmiştir.

Tablo 1: Rum Katolik Patrikliği (1264, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Büyük Murahasalar	Murahasalar	Esamisi	Sınıfları	Dahil-i daire-i idaresi olan mallar
-------------------	-------------	---------	-----------	-------------------------------------

Büyük Murahhaslar	Murahhaslar	Esamisi	Sınıfları	Dahil-i daire-i idaresi olan mallaller
Halep M.	-	Dimitriyos	Baş episkopos	Livay-ı Haleb
-	Diyarbakır M.	Bolos	Rahib	Eyalet-i Diyarbakır
-	Adana M.	Basilyos	Rahib	Elviye-i Adana ve Tarsus
-	Antakya M.	Butrus	Rahib	Antakya kazasıyla livay-ı Azir
Trablus M.	-	Atanasyos	Episkopos	Livay-ı Trablus Şam
Beyrut M.	-	Agapiyos	Metropolit	Livay-ı Sayda'da Beyrut kazası
-	Saydnaya M.	Bolos	Rahib	Livay-ı Sayda'da Cebel-i Lübnan kazaları
Sayda M.	-	Teodosyos	Metropolit	Livay-ı Sayda'da Sayda ve Bilad-ı Beşare
Sur M.	-	İgnatıyos	Baş episkopos	Livay-ı Sayda'da Safed ve Sur kazaları
Akra M.	-	Klementos	Metropolit	Livay-ı Akra
-	Nablus	Yosif	Rahib	Livay-ı Kudüs'de Nablus Kazası
-	Yafa M.	Abraham	Rahib	Livay-ı Kudüs'de Yafa ve Mecdel
-	Kudüs M.	Yuhanna	Rahib	Livay-ı Kudüs'ün bakiyesi
-	Şam Vekili	Mihail	Baş papaz	Livay-ı Şam'da Şam-ı Şerif ve nevahisi
Busra M.	-	Kirillos	Baş episkopos	Livay-ı Şam'da Havran kazası
Zahle M.	-	Basilyos	Episkopos	Livay-ı Şam'da Beka' kazası
Baalbek M.	-	Atanasyos	Episkopos	Livay-ı Şam'da Baalbek ve nevahisi
-	Nebek M.	Silvanes	Rahib	Livay-ı Şam'da Vadi-i Beyrut kazası
-	Karalar M.	İliyan	Rahib	Livay-ı Şam'da Hasye kazası
-	Hasbaya M.	Corciyos	Rahib	Livay-ı Şam'da Hasbaya ve Raşya
-	Humus M.	Zakarya	Rahib	Elviye-i Humus ve Hama
-	Bağdat M.	Makaryos	Rahib	Eyalet-i Bağdat
Mısır vekili	-	Basilyos	Episkopos	Eyalet-i Mısır'da Mısır-ı Kahire ve tevabii
-	İskenderiye v.	Krillos	Baş papaz	Eyalet-i Mısır'da Livay-ı Bahir

Büyük Murahhaslar	Murahhaslar	Esamisi	Sınıfları	Dahil-i daire-i idaresi olan mallaller
-	Raşid M.	Mihail	Rahib	Eyalet-i Mısır'da Raşid ve tevabii
-	Dimyat M.	Rafail	Baş papaz	Eyalet-i Mısır'da Livay-ı Azbiye
-	-	Yakub	Rahib	-

1265 (1849) tarihli 3. Sayı ile 1273 (1857) tarihli 11. Sayı arasındaki dokuz sayıda “*Ruesay-ı milel-i hamse*” kaydına yer verilmemiştir.

12. (1274/1858) ve 13. (1275/1859) salnamelerde 2. sayıya (1264/1848) göre bir farklılık yoktur. 14. yılda (1276/1860) “*Rum Katoliği Patriği Klementos*” aynı zamanda Akra metropoliti olarak da kaydedilmiştir. Önceki yıla göre Saydnaya ve Mısır münhal, Baalbek’e ise “*Meletiyos Episkopos*” kaydedilmiştir.

15. defa yayımlanan 1277/1861 yılında önceki yıl münhal olanlar “*Saydnaya, Klementos, Patrik*” ve “*Mısır vekili, Agusdinos, Episkopos*”, ruhbanı değişenler ise “*Diyarbakır, Fenariyos, Rahib*”, “*Kudüs, İliyas, Rahib*”, “*Baalbek, Meletiyos, Episkopos*” ve “*Akra murahhası, Yakub, Rahib*” şeklinde kaydedilmiştir.

16. (1278/1861), 17. (1279/1862), 18. (1280/1863) ve 19. (1281/1864) yıllara ait salnamelerde “*Rum Katoliği Patriği Klementos Efendi*” başlığı ile kaydedilirken 15. yıla göre bir değişiklik yoktur.

20. sayıda (1282/1865) “*Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif Rum Katoliği Patriği Gregoryos Yosef Efendi*” unvanıyla yeni patrik kaydedilmiştir. Önceki yıla göre değişiklikler; “*Halep murahhası, Bolos Hatem, Baş episkopos, Livay-ı Halep*”, “*Sur murahhası, Atanasyos, Episkopos, Livay-ı Sayda'da Safed ve Sur kazaları*”, “*Akra murahhası, Klementos, Episkopos, Livay-ı Akra*”, “*Yafa murahhası, Toma Mazlum, Rahib, Livay-ı Kudüs'de Yafa ve Mecdel kazaları*”, “*Zahle murahhası, Ovannikiyos, Episkopos, Livay-ı Şam'da Beka'a kazası*”, “*Humus murahhası, Gregoryos, Episkopos, Livay-ı Humus ve Hama*” ve “*Mısır vekili, Basilyos, Episkopos, Eyalet-i Mısır'da Mısır-ı Kahire ve tevabii*” şeklinde farklı ruhbanlar kaydedilmiştir. Ayrıca “*Kalayetü'ş-Şam murahhası, Makaryos, Episkopos*” kaydıyla yeni bir murahhasalık eklenmiştir.

1283/1866 yılına ait 21. Salnamede ciddi değişiklikler kaydedilmiştir. Bunun için yeni bir tablo oluşturmak takibi kolaylaştırıcaktır. Buna göre patriğin unvanı “*Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif Melki Rum Katoliği Patriği Gregoryos Efendi*” şeklinde kaydedilmiştir. Ayrıca İstanbul'da bir vekalet oluşturulmuş ve “*Dersaadet'te bulunan Patrik vekili Eksarhos Bolos*” isim ve unvanıyla yer verilmiştir. Ruhbanlar ve görev mahalleri tablo halinde şöyledir:

Tablo 2: Melki Rum Katolik Patrikliği (1283, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Unvan	Esamisi	Sınıfları	Dahil-i daire-i idaresi olan mallaller
Halep ve Selevkiye Metropoliti	Bolos	Serpiskopos	Eyalet-i Halep
Diyarbakır Murahhası	Butrus	Papaz	Eyalet-i Diyarbakır
Antakya vekili	-	Papaz	Antakya kazasıyla livay-ı Azir
Trablus Matranı	Atanasyos	Episkopos	Livay-ı Trablus Şam
Beyrut ve Cbeyl Matranı	Agapiyos	Episkopos	Vilayet-i Suriye'de Beyrut kazasıyla Cebel-i Lübnan mutasarrıflığında Cbeyl kazası
Sayda ve Deyr el-Kamer tevabiiyle Matranı	Teodosyos	Episkopos	Vilayet-i Suriye'de Sayda ve Bilad-i Beşare kazasıyla Cebel-i Lübnan mutasarrıflığında Deyr el-Kamer kazası
Sur Metropoliti	Atanasyos	Serpiskopos	Vilayet-i Suriye'de Safed ve Sur kazaları
Akra Mülhakatıyla Matranı	Agapiyos	Piskopos	Vilayet-i Suriye'de Akra Livası
Yafa vekili	Abraham	Başpapaz	Vilayet-i Suriye'de Kudüs-i Şerif'in mutasarrıflığında Yafa ve Mecdel kazaları
Kudüs-ü Şerif vekili	İliyas	Başpapaz	Nefs-i Livay-ı Kudüs-ü Şerif
Şam-ı Şerif Vekili	Makaryos	Episkopos	Nefs-i Şam-ı Şerif ile bazı nevahisi
Busra ve Havran Metropoliti	İgnatıyos	Serpiskopos	Vilayet-i Suriye'de Livay-ı Şam'da Havran ve Cidor kazaları
Zahle ile Furzol ve Bekaa Matranı	Yuhanna	Episkopos	Vilayet-i Suriye'de Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı'nda Beka'a'l-Aziz Kazasıyla bazı kurra Ba'albek Livası'nda kain ve Zahle Kasabası
Baalbek Mülhakatıyla Matranı	Meletiyos	Episkopos	Vilayet-i Suriye'de Livay-ı Şam'da Baalbek sancağı ve nevahisi
Humus ve Hama mülhakatıyla Metropoliti	Gregoryos	Serpiskopos	Vilayet-i Suriye'de Livay-ı Şam'da Humus ve Hama ve İkikapılı sancakları ile Cebel-i Kalamun nahiyesinde bazı karyeler
Balmira Matranı	Ovannikiyos	Episkopos	Şam-ı Şerif'de mütemekkin
Hasbaya Murahhası	Corciyos	Papaz	Vilayet-i Suriye'de Livay-ı Şam'da Hasbaya
Cedidetü Merc-i Uyun Murahhası	Bolos	Papaz	Vilayet-i Suriye'de Livay-ı Bilad-ı Beşare'de Merc-i Uyun kazası
Bağdat vekili	Makaryos	Başpapaz	Eyalet-i Bağdat
Mısır ve tevabii	Ambrosyos	Episkopos	Eyalet-i Mısır'da Mısır-ı Kahire ve tevabii
İskenderiye vekili	Filyos	Başpapaz	Eyalet-i Mısır'da Livay-ı Bahire'de

Unvan	Esamisi	Sınıfları	Dahil-i daire-i idaresi olan mallaller
Mansure Murahhası	Saba	Başpapaz	Eyalet-i Mısır'da Livay-ı Mansure
Tanta Murahhası	Yovakim	Papaz	Eyalet-i Mısır'da Livay-ı Garbiye'de
Dimyat vekili	Anton	Baş papaz	Eyalet-i Mısır'da Livay-ı Garbiye'de

22. Salnamede (1284/1867), “Kudus-i Şerif vekili, Makaryos, Episkopos, Nefs-i Livay-ı Kudus-i Şerif” ve “Şam-ı Şerif vekili, İgnatıyos, Serpiskopos, Nefs-i Şam-ı Şerif ile bazı nevahisi” şeklinde ruhban değişikliği; “Zefta Murahhası, Serafım, Papaz, Eyalet-i Mısır'da Livay-ı Garbiye'de” kaydıyla ise yeni murahhasalık kaydı bir önceki yıla göre farklıdır.

23. yılda (1285/1868) önceki yıla göre farklılıklar; “Dersaadet'te bulunan Patrik vekili Arşimandrit Circiş”, “Antakya vekili, Nimetullah, Papaz, Antakya kazasıyla livay-ı Azir”, “Zahle ile Furzol ve Bekaa Matranı, Ambrosyos, Episkopos, Vilayet-i Suriye'de Cebel-i Lübnan Mutasarrıflığı'nda Beka'a'l-Aziz Kazasıyla bazı kurra Ba'albek Livası'nda kain ve Zahle Kasabası” ve “Mansure Murahhası, Bernardos, Başpapaz, Eyalet-i Mısır'da Livay-ı Mansure” şeklindedir.

24. salnamede (1286/1869) bir önceki salnameye göre tek farklılık, Zefta'nın silinmiş olmasıdır. Böylece 24 murahhaslık merkezi, patrik ve patrik vekili ile birlikte 26 ruhban ismi yazılmıştır.

25. yılda (1287/1870) Patrik Gregoryos'a “Birinci Mecidi” nişanı yazılmıştır.

26. (1288/1871) ve 27. (1289/1872) salnameler aynı olup önceki yıla göre tek değişiklik “Dersaadet'te bulunan Patrik vekili Arşimandrit Teodosyos Efendi” şeklindedir. Bu, başkentte bir sorumlu bulundurma başlangıcının 1870 yılında aranması gerektiğine işaret etmektedir.

28. yıla (1290/1873) ait salnamede “Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif ve sair Memalik-i Mahruse Rum Melkit Katolik Patriği Gregoryos Efendi, Birinci Mecidi” ve “Dersaadet'te bulunan Patrik vekili Arşimandrit Teodosyos Efendi” kayıtları yapılmıştır. Bir önceki yıla göre meydana gelen değişiklikleri görmek ve takibi kolaylaştırmak için merkezleri ve ruhbanları tablo halinde verelim.

Tablo 3: Rum Melkit Katolik Patrikliği (1290, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Rütbe	Esamisi	Unvan ve Dahil-i idaresi olan mallaller	Rütbe	Esamisi	Unvan ve Dahil-i idaresi olan mallaller
Metropolit	Bolos	Halep ve tevabii	Brotorfıros	Agustinos	Mısır
Metropolit	Atanasyos	Suriye Vilayetinde Sur	Arşimandrit	İklementos	İskenderiye

Rütbe	Esamisi	Unvan ve Dahil-i idaresi olan mallaller	Rütbe	Esamisi	Unvan ve Dahil-i idaresi olan mallaller
Metropolit	Basilyos	Keza Livay-1 Havran maa Busra	Arşimandrit	Rufail	Kudüs'de Yafa kazası
Metropolit	Gregoryos	Keza Livay-1 Hama ve Humus kazaları	Arşimandrit	Makaryos	Bağdat
Episkopos	Teodosyos	Keza Sayda ve Deyr-el-Kamer kazaları	Arşimandrit	Levondiyos	Diyarbakır
Episkopos	Agapiyos	Keza Livay-1 Beyrut maa Cbeyl	Arşimandrit	Nimetullah	Livay-1 Antakya
Episkopos	Agapiyos	Keza Livay-1 Akra	Arşimandrit	Corciyos	Suriye'de Hasbaya
Episkopos	Basilyos	Keza Baalbek kazası	Arşimandrit	Bolos	Keza Cedide maa Merc-i Uyun
Episkopos	Ambrosyos	Cebel-i Lübnan'da Zahle	Arşimandrit	Bernardos	Mısır'da Livay-1 Mansure
Episkopos	Atanasyos	Livay-1 Trablus Şam	Arşimandrit	Yovakim	Keza Livay-1 Tanta
Episkopos	Makaryos	Şam-ı Şerif	Arşimandrit	Antonyos	Keza Livay-1 Dimyat
İkomanos	İlyas	Kudus-i Şerif			

29. yılda (1291/1874) tek farklılık, Diyarbakır'a ruhban ismi kaydedilmemiştir.

30. sayıda (1292/1875) önceki yıla göre değişiklik yoktur. 31. yılda (1293/1876) ise "Arşimandrit, Abraham" iki yıldır münhal olan Diyarbakır'a ruhban olarak yazılmıştır.

32. (1294/1877) ve 33. (1295/1878) salnamelerde farklılık yoktur. 34. yıla (1296/1879) ait salnamede tek farklılık, Şam-ı Şerif hiç kaydedilmemiştir. Bu durumda piskopos sayısı 6'ya, toplam merkez sayısı ise 22'ye düşmüştür.

35. yılda (1297/1880) bir önceki yıla 3 yeni merkez ismi eklenmiştir. Bunlar, "Metropolit, Gregoryos, Araklı", "Metropolit, Bermakos, Drama" ve münhal olan "Tokat" şeklindedir.

36. yıla (1298/1881) ait salnamede önceki yıla göre ciddi değişiklikler meydana gelmiştir. Sadece patrik ve beş merkezin ruhani reisi kaydedilmiştir. Bunları tablo halinde verelim.

Tablo 4: Rum Melkit Katolik Patrikliği (1298, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif ve sair Memalik-i Mahruse'de bulunan Melkit Rum Katolik Patriği Gregoryos Efendi, 1. Mecidi
“ Rum Patrikliği dahilinde vaki Havran metropoliti Basilyos Heccar Rahip
Katolik Rum Patrikliği dahilinde Sur kazası Metropoliti Atanasyos Rahip
Halep ve tevabii Melkit Rum Katoligi piskopos Yoannes Haim Rahip
Mısır ve tevabii Melkit Rum Katoligi murahhasası Atanasyos Nasser Rahip
Baalbek Melkit Rum Katoligi murahhasası Basilidi Nasser Rahip

37. (1299/1882) salnameden 42. yıla (1304/1887) ait salnameye kadar 6 sayıda Rum Melkit Katolik Patrikliği'ne hiç yer verilmemiştir.

43. yılda (1305/1888) “Rum Melkit Katolik Patrikliği” başlığı altında kayıtlı olan tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 5: Rum Melkit Katolik Patrikliği (1305, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif ve sair Memalik-i Mahruse-i Şahane Patriği	Gregoryos Efendi	-	1	Patriklik baş katib-i umumisi	Başpiskopos Mihail Efendi	-	3
METROPOLİTLER							
Antakya Patrikhanesi	Makaryos Ef.	-	3	Sayda	Basilyos Ef.	-	3
İskenderiye Patrikhanesi	Atanasyos Ef.	-	3	Beyrut ve Cbeyl	Meletiyos Ef.	-	3
Kudüs Patrikhanesi	Atanasyos Ef.	-	3	Akra	Agapiyos Ef.	-	3
Şam	Bolos Ef.	-	3	Zahle ve El-Bekaa	İgnatıyos Ef.	-	3
Sur	Eftımyos Ef.	-	3	Baalbek	Cermanos Ef.	-	3
Halep ve Selevkiye	Krilloş Ef.	-	3	Hasbaya ve Banyas	Butrus Ef.	-	3
Humus	Gregoryos Ef.	-	3	Trablus	Bolos Ef.	-	3
Havran	Derdest İntihabtır	-	-				
EPİSKOPOSLAR							
Mısır	Klementos Ef.	-	-	Port Said	İstefanos Ef.	-	-
Mansure	Maksimios Ef.	-	-	Nasıra	Gregoryos Ef.	-	-
Tanta	Atanasyos Ef.	-	-	Busra	İgnatıyos Ef.	-	-
Raşid	Nikolaos Ef.	-	-	Hama	Teodosyos Ef.	-	-
Dimyat	Mihail Ef.	-	-	Yafa	Dimitriyos Ef.	-	-

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
İKONOMOSLAR							
Hayfa	Polikaryos Ef.	-	-	El-Zûk	Mihail Ef.	-	-
Remle	Dionisyos Ef.	-	-	Furzol	Yosef Ef.	-	-
Beyt Lahm	Dimitriyos Ef.	-	-	El-Hass	Bolos Ef.	-	-
Beyt Cala	Arsenyos Ef.	-	-	Merci-i Uyun	Sem'an Ef.	-	-
Deyr el-Kamer	Corciyos Ef.	-	-				
ARŞİMANDRİTLER							
Taberiye	Teodosyos Ef.	-	-	Mersin	İladiyon Ef.	-	-
Safed	Benadiktos Ef.	-	-	'Akkâr	Atanasyos Ef.	-	-
Cebel-i Kalamun	Filibs Ef.	-	-	Raşaiya	Rafail Ef.	-	-
El-Benek	Rafail Ef.	-	-	Saydnaya	Benadiktos Ef.	-	-
Vadi el-Acem	Ambrosyos	-	-	Malula	Ambrosyos	-	-
Bağdat	Makaryos Ef.	-	-	Ezra'	Teodosyos Ef.	-	-
Diyarbakır	Abraham Ef.	-	-	Habib	Süleyman Ef.	-	-
İskenderun	Antonyos Ef.	-	-	Maarre	Siperidonyos	-	-
Adana	Leondiyos Ef.	-	-	Samnaya	Basilyos Ef.	-	-
Tarsus	Yesari Ef.	-	-	Kâra	Bolos Ef.	-	-
Cebel-i Lübnan'da Deyr el-Halas nam manastır reis-i umumisi	Arşimandrit Yuhanna Ef.	-	-	Beyrut'ta kaim Medrese-i Patrikiyye müdir-i umumisi	Arşimandrit Filibs Ef.	-	-
Cebel-i Lübnan'da Deyr el-Saba' nam manastır reis-i umumisi	Arşimandrit Yosef Ef.	-	-	Beyrut'ta kaim Medrese-i Patrikiyye müdir-i sanisi	İlyas Ef.	4	-
Cebel-i Lübnan'da Deyr el-Corciyos nam manastır reis-i umumisi	Arşimandrit Toma Ef.	-	-	Şam'da kaim Medrese-i Patrikiyye müdir-i umumisi	İkonomos İlyas Ef.	-	4

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Cebel-i Lübnan'da Ayn Traz karyesinde kain Medrese-i Patrikiyye müdir-i umumisi	Arşimandrit İgnatiyos Ef.	-	-				

44. yıla (1306/1889) ait salnamede Rum Melkit Katolik Patrikliğine hiç yer verilmemiştir.

45. yılda (1307/1889) “*Rum Melkit Katolik Patrikliği*” başlığı altında iki önceki yıla göre ciddi değişiklikler kaydedilmiştir. Takibi kolaylaştırmak için tablo halinde verelim.

Tablo 6: Rum Melkit Katolik Patrikliği (1307, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif ve sair Memalik-i Mahruse-i Şahane Rum Melkit Katolik Patriği	Gregoryos Efendi	1	1	Dar'ul-Hilafetü'l-Aliyye'de Begoğlu kilisesi episkoposu	Filibs Efendi	4	-
Patriklik baş katib-i umumisi	Başpiskopos Mihail Ef.	3	2				
METROPOLİTLER							
Antakya Patrikhanesi	Makaryos Ef.	-	3	Humus ve Hama	Gregoryos Ef.	-	3
İskenderiye Patrikhanesi	Atanasyos Ef.	-	2	Sayda	Basilyos Ef.	-	3
Kudus-i Şerif“	Krilloş Ef.	-	3	Akra	Agapiyos Ef.	-	3
Şam-ı Şerif	Bolos Ef.	-	2	Zahle ve El-Bekaa	İgnatiyos Ef.	-	3
Sur	Eftimiyos Ef.	-	3	Baalbek	Cermanos Ef.	-	3
Havran	Nikolaos Ef.	-	3	Hasbaya ve Banyas	Butrus Ef.	-	3
Beyrut	Meletiyos Ef.	-	3	Trablus	Bolos Ef.	-	3
Halep	Krilloş Ef.	-	2				
EPİSKOPOSLAR							
Mısır	Klementos Ef.	-	-	El-Mahallat el-Kübra	Makaryos Ef.	-	-
Mansure	Maksimios Ef.	-	-	Zefta	Damyanos Ef.	-	-
Tanta	Atanasyos Ef.	-	-	Nasıra	Gregoryos Ef.	-	-

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Raşid	Nikolaos Ef.	-	-	Busra	İgnatiyos Ef.	-	-
Dimyat	Mihail Ef.	-	-	Yafa	Dimitrios Ef.	-	-
Port Said ve Süveyş	İstefanos Ef.	-	-				

Metropolitlerin hepsi hataen Patrikhane olarak yazılmıştır. 47. Salnamede bu hata, “*metropolidi*” şeklinde düzeltilmiştir.

46. yılda (1308/1890) tek farklılık Beyoğlu kilisesi piskoposu kaydedilmemiştir. 47. salnamede (1309/1891) bir önceki yıla göre değişiklik yoktur. 48. yılda (1310/1892) ait salnamede “*Dar’ul-Hilafetü’l-Aliyye’de Begoğlu kilisesinin reisi, Arşimandrit Filibos Efendi 4. O*” yeni eklenmiştir. Metropolitlerde “*Antakya Patrikhanesi, Filibos Efendi*”, “*Kudus-i Şerif Patrikhanesi, Filibos Efendi*” ruhbani değişenlerdir. “*Mısır Metropolidi, Atanasyos Efendi, 2. M*” yeni eklenmiştir. “*Hasbaya ve Banyas*” ifadesi “*Banyas ve tevabii*” şeklinde değişmiştir. Piskoposlar ise yeniden düzenlenerek aşağıdaki tablodaki gibi kaydedilmiştir.

Tablo 7: Rum Melkit Katolik Patrikliği Piskoposları (1310, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Vilayet ve Elviye ve Kazalarda Bulunan Episkoposlar							
Bağdat	Romanas Ef.	-	-	Beyt Cala	Krillos Ef.	-	-
Diyarbakır	Abraham Ef.	-	-	Nablus	Abraham Ef.	-	-
Adana ve Tarsus	Yesari Ef.	-	-	İskenderun	Mihail Ef.	-	-
Konya	Antonyos Ef.	-	-	Trablus Şam	Atanasyos Ef.	-	-
Yafa	Salamon Ef.	-	-	‘Akkâr	Dimitri Ef.	-	-
Beyt Lahm	Cebrail Ef.	-	-	Saydnaya	Hanna Ef.	-	-
Ramla	Klementos Ef.	-	-	El-Maarre	İliyas Ef.	-	-
Hatt-ı Mısıryede Bulunan Episkoposlar							
Kahire	Krillos Ef.	-	-	Zefta	Damyanos Ef.	-	-
Dimyat	Mihail Ef.	-	-	El-Mahallat el-Kübra	Filimon Ef.	-	-
Raşid	Nimetullah Ef.	-	-	Port Said ve Süveyş	İstefanos Ef.	-	-
Tanta	Atanasyos Ef.	-	-	El-Minya	Meletiyos Ef.	-	-
Mansure	Maksimios Ef.	-	-				

49. (1311/1893) ve 50. (1312/1894) salnamelerde yukardaki tabloya göre tek değişiklik, “*Dar’ul-Hilafetü’l-Aliyye*” sözünün “*Dar’ul-Hilafetü’l-Celile*” şeklinde kaydedilmesidir.

51. yıla (1313/1895) ait salnamede Begoğlu kilisesinin reisi Arşimandrit Filibos Efendi’ye 3. Mecidi nişanı yazılmıştır. Metropolitlerde ise “*Kudus-i Şerif patrikhanesi, Filibos Efendi, 3. O(smani), 4. M(ecidi)*”, “*Halep Metropolitidi, Krillos Efendi, 2. O(smani), 3. M(ecidi)*” ve “*Beyrut Metropolitidi, Meletiyos Efendi, 2. O(smani), 3. M(ecidi)*” şeklinde üç kayıta nişanlarda farklılıklar vardır.

“*Vilayet ve Elviye ve Kazalarda Bulunan Episkoposlar*” kaydında Konya’ya tabloda yer verilmezken, İzmir ve Mersin yeni eklenmiştir. Piskoposlarda farklılıklar italik yazılmıştır.

Tablo 8: Rum Melkit Katolik Patrikliği Piskoposları (1313, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Bağdat	Romanas Ef.	-	-	Nablus	Abraham Ef.	-	-
Diyarbakır	Abraham Ef.	-	-	İskenderun	<i>Gregoryos Ef.</i>	-	-
Adana ve Tarsus	Yesari Ef.	-	-	<i>Mersin</i>	<i>Bernardos Ef.</i>	-	-
<i>İzmir</i>	<i>Yosef Ef.</i>	-	-	Trablus Şam	<i>Basilyos Ef.</i>	-	-
Yafa	<i>İstefanos Ef.</i>	-	-	‘Akkâr	İliyas Ef.	-	-
<i>Beyt Lahm</i>	-	-	-	Saydnaya	Hanna Ef.	-	-
<i>Ramla</i>	-	-	-	El-Maarre	İliyas Ef.	-	-
<i>Beyt Cala</i>	-	-	-				

“*Hatt-ı Mısıryede Bulunan Episkoposlar*” listesinde ise “*Port Said ve Süveyş, Nikola Efendi*” şeklinde piskopos değişmiştir.

52. yılda (1314/1896) bir önceki yıla göre farklılık yoktur. 53. (1315/1897) salnamede bazı değişiklikler vardır. Metropolitlerde, “*Şam-ı Şerif Patrikliği naib-i umumisi, Nikolaos Efendi*”, “*Kudus-i Şerif, Yosef Efendi*”, “*Akra, Agapiyos Efendi*”, “*Trablus Şam, Yosef Efendi*” ve “*Baalbek, Agapiyos Efendi*” şeklinde ruhbanlar değişmiştir. “*Lazkiye, Cermanos Efendi*” kaydı ise yeni eklenirken Mısır hiç kaydedilmemiştir. “*Vilayet ve Elviye ve Kazalarda Bulunan Episkoposlar*” listesinde ise farklılık çok olduğundan tablo halinde verelim.

Tablo 9: Rum Melkit Katolik Patrikliği, “*Vilayet ve Elviye ve Kazalarda Bulunan Episkoposlar*” Listesi (1315, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O	M
Bağdat	Romanas Ef.	-	-	Et-Taybe	Abraham	-	-
Diyarbakır	Abraham Ef.	-	-	Aclun	Zakarya	-	-
Adana	Yesari Ef.	-	-	İskenderun	Gregoryos Ef.	-	-
<i>Tarsus</i>	<i>Bernardos Ef.</i>	-	-	Trablus Şam	Atanasyos Ef.	-	-

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O	M
Konya	<i>Anatolyos Ef.</i>	-	-	'Akkâr	Dimitri Ef.	-	-
Yafa	<i>İstefan Ef.</i>	-	-	Saydnaya	Hanna Ef.	-	-
Beyt Lahm	Mihail Ef.	-	-	El-Maarre	İliyas Ef.	-	-
Ramla	Yosef Ef.	-	-	<i>Ma'rune</i>	<i>Basilyos Ef.</i>	-	-
Beyt Cala	Krillos Ef.	-	-	<i>Beludan</i>	<i>Butrus Ef.</i>	-	-
<i>Beyt Sahur</i>	<i>Halil Ef.</i>	-	-	<i>Zebdani</i>	<i>İgnatıyos Ef.</i>	-	-
<i>Ramallah</i>	<i>Saba Ef.</i>	-	-	<i>Kala-i Cendel</i>	<i>Yosef Ef.</i>	-	-
Nablus	-	-	-				

“*Hatt-ı Mısriyede Bulunan Episkoposlar*” listesinde ise “*Mansure, Basilyos Efendi*” ve “*Port Said ve Süveyş, Yosef Efendi*” kaydıyla iki ruhban değişmiştir.

54. (1316/1898) salnamede Rum Melkit Katolik Patrikliği münhal olup patrik ismi kaydedilmemiştir. Zahle metropolitliği münhaldir. Münhal olan Nablus'a “*Cermanos Efendi*” kaydedilmiştir. Hatt-ı Mısriye'ye “*İskenderiye, Atanasyos Efendi*” yeni piskopos eklenmiştir.

55. defa yayımlanan salnamede (1317/1899) bir önceki yıla göre değişiklik yoktur.

56. yıla (1318/1900) ait salnamede patrik değişmiş ve “*Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif ve sair Memalik-i Mahruse-i Şahane Rum Melkit Katolik Patriği, Butrus Efendi Dördüncü*” unvanıyla Altın ve gümüş madalya ile 1. Mecidi ve Osmani nişanları kaydedilmiştir. Patriklik baş katib-i umumisi Başpiskopos Mihail Efendi'ye 2. Osmani nişanı yazılmıştır. “*Şam-ı Şerif Patriklik vekil-i umumisi, Basilyos Efendi*” ve “*Kudus-i Şerif, Filibs Efendi*” ruhbanı değişenlerdir. Humus ve Hama ile Akra metropolitlikleri münhaldir. “*Havran, Nikolaos Efendi*” ve “*Baalbek, Agapiyos Efendi*”ye 2. Osmani, Trablus Şam'da Yosef Efendi'ye 2. Mecidi nişanları yeni yazılmıştır. “*Adana, İgnatıyos Efendi, 4. O, 3. M.*” kaydı yeni eklenen metropolitliktir. “*Vilayet ve Elviye ve Kazalarda Bulunan Episkoposlar*” listesinde farklılık yoktur. “*Hatt-ı Mısriyede Bulunan Episkoposlar*” listesinde ise Kahire'de Kirillos Efendi'ye ve İskenderiye'de Atanasyos Efendi'ye 4. Osmani nişanları yazılmıştır.

57. Salnamede (1319/1901) metropolitliklerin sayısı “*Dimyat, Rafail Efendi*” kaydıyla 18'e çıkmıştır. Piskoposlukların sayısı ise “*Mersin, Cebrail Efendi*” ve “*İzmir, Yosef Efendi*” kayıtlarıyla 25'e yükselmiştir. Ayrıca Yafa piskoposu değişmiş ve “*Mihail Efendi*” kaydedilmiştir.

58. (1320/1902) salnamede “*Patriklik başkatib-i umumisi, Evancelos Iyd Efendi, 2. O, 2. M*” ve “*Dar'ul-Hilafetü'l-Celile Patrik vekili, Eksarhos Mihail Serim Efendi, 2. O, 2. M*” şeklinde farklılıklar vardır. Ayrıca “*Şam-ı Şerif Patrikliği vekil-i umumisi, Atanasyos Efendi, 4. O, 2. M*”, “*Dimyat, Mihail Efendi*”, “*Humus ve Hama, Falabiyanos Efendi*”, “*Sayda, Basilyos Efendi, 1. M*”, “*Akra, Gregoryos Efendi*” ve “*Banyas, Klementos Efendi*” kayıtlarıyla metropolitliklerde değişiklikler kaydedilmiştir. Piskoposluklarda ise “*Yafa,*

İliyas Efendi”, “*Aclun, Basilyos Efendi*” ve “*İzmir, Yovakim Efendi*” şeklinde ruhbanlar değişmiştir. Hatt-ı Mısriye piskoposluklarda “*Mansure, Hanna Efendi*” ve “*Port Said ve Süveyş, Nikola Efendi*” şeklinde iki ruhban değişmiştir.

59. yıla (1321/1903) salnamede değişen Patrik, “*Krillos Efendi, 1. O, 1. M, Altın ve gümüş*” şeklinde yazılmıştır. Ayrıca “*Patriklik başkatib-i umumisi, Butrus Saba Efendi*” olmuştur. Metropolitliklerde “*Kudus-i Şerif, Bolos Efendi, 2. M*”, “*Sayda, Basilyos Efendi, 3. O, 1. M*” ve “*Lazkiye, Cermanos Efendi, 3. O*” şeklinde farklı kaydedilmiştir. “*Yafa, Basilyos Efendi, 4. M*”, “*Beyt’l-Lahm, Filibos Efendi, 3. M*”, “*İskenderun, İliyas Efendi*” ve “*Beludan, Aleksiyos Efendi*” şeklinde piskoposluklardaki farklılıklar yazılmıştır. Hatt-ı Mısriye’deki 10 piskoposlukta bir değişiklik yoktur.

60. (1322/1904) salnamede Patrik Krillos’n nişanı 2. Osmaniye çevrilmiş ve altın ve gümüş madalya silinmiştir. “*Patriklik başkatib-i umumisi, Evancelos Iyd Efendi*”nin nişanları kaydedilmemiştir. “*Dersaadet Patrik vekili, Eksarhos Mihail Serim Efendi, 2. O, 2. M*” şeklinde görev mahallinin farklı bir ismiyle kaydedilmiştir. Metropolitliklerde “*Antakya Patrikhanesi, Basilyos Imade Efendi, 4. O*” ve “*Halep, Dimitriyos Efendi, 4. O*” kayıtlarıyla değişiklikler yazılmıştır. Piskoposluklarda ise “*Yafa, Filibos Muluk Efendi, 4. M*” kaydı farklıdır. Hatt-ı Mısriye’de “*Mısır Patriklik vekil-i umumisi, Serpiskopos Makaryos Efendi*” şeklinde tek değişiklik kaydedilmiştir.

61. (1323/1905) ve daha önceki salnamelerdeki değişiklikleri kolay takip için tablo halinde vermek daha uygundur.

Tablo 10: Rum Melkit Katolik Patrikliği (1323, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif ve sair Memalik-i Mahruse-i Şahane Rum Melkit Katolik Patriği	Krillos Efendi	Murassa’	1	Patriklik baş katib-i umumisi	Evancelos Iyd Efendi		
				Dersaadet Patrik vekili	Eksarhos Mihail Serim Efendi	2	2
METROPOLİTLER							
Antakya Patrikhanesi	Basilyos Imade Efendi	4	-	Sayda	Basilyos Efendi	3	1
Şam-ı Şerif Patriklik vekil-i umumisi	İgnatıyos Efendi	4	2	Akra	Gregoryos Ef.	-	2
İskenderiye	Atanasyos Ef.	-	2	Beyrut	Meletiyos Ef.	2	2
Dimyat	Mihail Ef.	-	-	Trablus Şam	Yosef Ef.	-	2
Kudus-i Şerif	Bolos Ef.	-	2	Zahle	Krillos Ef.	-	2

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Sur	Eftimiyos Ef.	-	2	Baalbek	Agapiyos Ef.	2	-
Halep	Dimitriyos Ef.	4	3	Banyas	Klementos Ef.	-	2
Humus ve Hama	Falabiyanos Ef.	-	2	Lazkiye	Cermanos Ef.	3	-
Havran	Nikolaos Ef.	2	3	Adana	İgnatios Ef.	4	2
Vilayet ve Elviye ve Kazalarda Bulunan Episkoposlar							
Bağdat	Romanas Ef.	-	-	Et-Taybe	Abraham Ef.	-	-
Diyarbakır	Abraham Ef.	-	-	Aclun	Basilyos Ef.	-	-
Adana	Yesari Ef.	-	-	İskenderun	İliyas Ef.	-	-
Tarsus	Bernardos Ef.	-	-	Trablus Şam	Atanasyos Ef.	-	-
Mersin	Cebrail Ef.	-	-	'Akkâr	Dimitri Ef.	-	-
Konya	Anatolyos Ef.	-	-	Saydnaya	Hanna Ef.	-	-
Yafa	Filibos Melok Ef.	-	4	El-Maarre	İliyas Ef.	-	-
Beyt Lahm	Filibos Ef.	-	3	Ma'rune	Basilyos Ef.	-	-
Ramla	Yosef Ef.	-	-	Beludan	Aleksiyos Ef.	-	-
Beyt Cala	Krillos Ef.	-	-	Zebdani	İgnatios Ef.	-	-
Beyt Sahur	Halil Ef.	-	-	Kala-i Cendel	Yosef Ef.	-	-
Ramallah	Saba Ef.	-	-	İzmir	Yovakim Ef.	-	-
Nablus	Cermanos Ef.	-	3	-	-	-	-
Hatt-ı Mısıryede Bulunan Episkoposlar							
Mısır Patriklik vekil-i umumisi	Serpiskopos Makaryos Ef.	-	2	Zefta	Damyanos Ef.	-	-
Kahire	Krillos Ef.	4	3	El-Mahallat el-Kübra	Filimon Ef.	-	-
Dimyat	Mihail Ef.	-	-	Port Said ve Süveyş	Nikola Ef.	-	-
Raşid	Nimetullah Ef.	-	-	El-Minya	Meletiyos Ef.	-	-
Tanta	Atanasyos Ef.	-	-	İskenderiye	Atanasyos Ef.	4	-
Mansure	Hanna Efendi	-	-	-	-	-	-

62. salnamede (1324/1906) “*Beyrut, Atanasyos Savaya*” şeklinde tek ruhban değişmiştir.

63. yıla (1325/1907) ait salnamede bir önceki yıla göre bir değişiklik meydana gelmemiştir.

64. yıla (H. 1326/1908) ait salnamede Dersaadet patrik vekili Eksarhos Mihail Efendi'nin 2. Osmanî nişanı silinmiştir. Beyrut metropoliti Atanasyos Safape Efendi'ye 3. Mecidi nişanı yazılmıştır.

65. defa yayımlanan Mali 1326/1910 tarihli salnamede “**Rum Melkit Katolik Patrikliği**” başlığı altında yapılan kayıta farklılıkları görmek için tablo halinde verelim.

Tablo 11: Rum Melkit Katolik Patrikliği (Mali 1326, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Antakya ve İskenderiye ve Kudus-i Şerif ve sair Memalik-i Mahruse-i Şahane Rum Melkit Katolik Patriği	Krillos es-Samini Efendi Altın imtiyaz (madalyası)	Murassa'	1	Dersaadet Patrik vekil-i umumisi	Eksarhos Mihail Serim Efendi Altın liyakat (madalyası)	2	2
METROPOLİTLER							
Dimyat	Bolos Ebu Murad	-	2	Trablus Şam	Yosef Domani	-	2
Sur	Eftimiyos Zilhafer	-	2	Zahle	Krillos Moğabğab	-	2
Halep	Dimitriyos El-Kadi	4	2	Baalbek	Agapiyos Malof	2	-
Humus ve Hama	Falabiyanos Keğvori	-	2	Banyas	Klementos Malof	-	2
Havran	Nikola El-Kadi	2	3	Lazkiye	Cermanos Muakked	3	-
Sayda	Basilyos Heccar	3	1	Palmira-Tedmur	Makaryos Saba	-	2
Akra	Gregoryos Heccar	-	2	Tarsus	İgnatıyos Hamas	4	2
Beyrut	Atanasyos Savaya Altın imtiyaz	2	2				
Vilayet ve Elviye ve Kazalarda Bulunan Metropolit Vekilleri							
Bağdat	Romanas	-	-	<i>El-Salt</i>	Edibos	-	-
Diyarbakır	Abraham	-	-	Nablus	Cermanos	-	-

Memuriyeti	Esamii	O.	M	Memuriyeti	Esamii	O.	M
Adana	İlyas	-	-	Et-Taybe	Abraham	-	-
Mersin	Bernardos	-	-	Aclun	Basilyos	-	-
Konya	Anaton	-	-	İskenderun	İliyas	-	-
Yafa	İlyas Akil	-	4	Saydnaya	Basilyos Kozlu	-	-
Beyt Lahm	Yosef	-	3	El-Maarre	İliyas	-	-
Ramla	Yosef	-	-	Ma'rune	Basilyos Beytar	-	-
Beyt Cala	Krillos	-	-	Beludan	Aleksiyos	-	-
Beyt Sahur	Halil	-	-	Zebdani	Ambrosyos	-	-
Ramallah	Saba	-	-	İzmir	Yovakim	-	-
-	-	-	-	Sahnaya	İgnatios	-	-
Hatt-ı Mısıryede Bulunan Metropolit Vekilleri							
Mısır Patriklik vekil-i umumisi	Serpiskopos Makaryos	-	2	Tanta	Atanasyos	-	-
Kahire	Krillos	4	3	Süveyş	Nikolaos	-	-
Dimyat	Mihail	-	-	Port Said	Dehhan	-	-
Mansure	Hanna Ahvam	-	-	El-Minya	Meletiyos	-	-
Zefta	Damyanos	-	-	İskenderiye	Atanasyos	-	3
El-Mahallat el-Kübra	Filimon	-	-	Helvan	Mihail Mazlum	-	-
Raşid	Nimetullah	-	-	El-Hartum	Klementos	-	-

66. salnamede (Mali 1327/1911) metropolitliklerde bir değişiklik yoktur. Metropolit vekillerine “*Antakya, Cerasimos Mısri Efendi*” yeni eklenmiştir. Beludan ve Zebdani vekillikleri silinmiştir. Böylece vekilliklerin sayısı 22’ye düşmüştür. Hatt-ı Mısırye’deki Raşid ve Süveyş vekillikleri kaydedilmemiştir. Metropolit vekilliklerinin sayısı 12’ye düşmüştür.

67. (Mali 1328/1912) salnamede önceki yıla göre farklılık yoktur.

68. ve son Osmanlı Devlet Salnamesi 1333-1334 Mali yıllarına ait olup 1917 ve 1918 Miladi tarihleri kapsamaktadır. Son salnamede patriklik, “*Rum*

Melkit Patrikliği” başlığı altında verilirken patrik yerine Halep metropolidi kaymakam olarak kaydedilmiştir.

Tablo 12: Rum Melkit Katolik Patrikliği (Mali 1333-1334, Osmanlı Devlet Salnamesi)

Memuriyeti	Esamii	Nişan	Madalya
Patrik Kaimakamı Halep Metropoliti	Dimitriyos Efendi	2. Mecidi	-
Patriklik baş katibi Arşimandrit	Atanasyos Efendi	3. Mecidi	-
Dersaadet Patrik vekil-i umumisi Eksarhos	Mihail Serim Efendi	2. Osmani 2. Mecidi	Altın ve gümüş liyakat
Antakya, İskenderiye, Kudüs ve sair Memalik-i Osmaniye Rum Melkit Patrikliği münhalidir.			
Metropolitler			
El-Furzol ve Zahle ve el-Bekaa metropolidi	Krillos Efendi	2. Mecidi	-
Beyrut ve Cbeyl metropolidi	Atanasyos Efendi	2. Mecidi	Gümüş liyakat
Banyas	Klementos Efendi	-	-
Antakya	Cebrail Efendi	-	-
Hatt-ı Mısriye’de			
Mısır patriklik vekil-i umumisi Metropolit	Makaryos Efendi	2. Osmani	-
El-Kahire vekil-i umumisi Arşimandrit	Nikos Efendi	3. Mecidi	-
İskenderiye vekil-i umumisi Arşimandrit	Atanasyos Efendi	3. Mecidi	-
El-Mansure vekil-i umumisi	Yuhanna	-	-
Port Said vekil-i umumisi Arşimandrit	Diyonisyos Efendi	-	-

Son salnamede toplam 9 metropolit kaydedilirken Birinci Dünya Savaşı öncesi yıllara göre ciddi farklılıkları ortaya koymaktadır. Savaş öncesi son salnamede İstanbul ile birlikte Rum Melkit Katolik Patrikliğinin toplam 50 ruhani merkezine tabloda yer verilirken son salnamede 10 merkez ve ruhani ismi yazılmıştır.

Sonuç:

Sonuç olarak Osmanlı, Melkitleri “*fetih öncesi yapının korunması*” ilkesine göre idare etmiştir. Osmanlı Rumları kendi ruhani idarelerinde serbest bırakarak, yani fetih öncesi durumu sürdürürerek, Patriğin kendisine karşı sorumlu ve sivil işlerde doğrudan padişaha bağlı olduğu bir sistem oluşturmuştur. Fetih öncesinde Ortodoks hiyerarşiyi kabul etmiş olan Melkitler, Suriye, Filistin ve Mısır fethedildiğinde bu yapıya entegre olmuşlardır.

Melkitler arasında gittikçe çoğalan Katolikler Ortodoks Kilise’den ayrılarak Doğu ritini uygulayan Melkit Katolik patrikliğini oluşturmuşlardır. 1724’te Melkit Katolik hiyerarşi Papalık tarafından onaylanmış olmasına rağmen tartışmalar ve mücadeleler devam etmiştir.

1830'da Osmanlı, Ermeni Katolik Patriği liderliğinde Melkitleri ve diğer doğu Katolikleri ayrı bir millet olarak kabul etmiştir. Osmanlı, Maksimos'un çabalarıyla Rum Melkit Katolik Patrikliğinin farklı bir yapıya sahip olduğunu onaylamış (1846) ve 1848'de belgesini vermiştir. Böylece Rum Melkit Katolikler, Ermeni Katolik Patrikliğinden de bağımsızlıklarını elde etmişlerdir. Rum Melkitlerin bu durumu ilk salnameye yansımıştır. 1846 yılındaki durumu gösteren ilk salnamede "milet-i hamse" başlığı altında beş ruhani reislikten birisi ve ayrı millet olarak kaydedilmiştir.

Osmanlı Devlet Salnamelerinde gayrimüslimlerin kaydedildiği ilk sayıdan (1263/1847) son sayısına (1333-1334/1917-1918) kadar Rum Melkit Patrikliğine yedi sayıda, 37-42 ve 44. salnamelerde, yer verilmemiştir. Ancak Salnamelerde verilen bilgiler Rum Melkit Katolik Patrikliğinin Osmanlı idaresindeki durumunu ve metropolitlikler düzeyinde kendi içerisindeki gelişmeleri takip etmeyi sağlayacak niteliktedir. Ayrıca, Rum Melkit Katolik patrikliğinin salnamelere kaydından Osmanlının Melkitlere bakışında bir karmaşıklığın bulunmadığı, yani kendi içlerindeki çekişmelerin öncesine göre daha az seviyeye indiği ve Melkit Katolik hiyerarşinin netleştiği anlaşılmaktadır.

NOTLAR

¹ <http://phoenicia.org/melkites.html> (2010), Karş. <http://list-of-greek-orthodox-patriarchs-of-antioch.co.tv/> (2010)

² Bu konuda "Osmanlı Devlet Salnamelerinde Fener Rum Patrikliği (1847-1918)" isimli bir çalışma tarafımızdan yapılmış olup henüz yayınlanmamıştır.

³ [http://www.stgeorgeofboston.org/assets/files/sBio%5B1%5D\(1\).pdf](http://www.stgeorgeofboston.org/assets/files/sBio%5B1%5D(1).pdf) (2010)

⁴ <http://www.melkite.net/Leaders/GregoryIII.html> (2010)

⁵ Kudüs, İskenderiye ve bütün doğuyu içine alan Antakya merkezli Ortodoks Kilise'de Katolik hiyerarşinin doğması sürecinde etkin olan hususlardan birisi de İstanbul Rum Patrikliği ile Ortodoks Melkitlerin Antakya hiyerarşisinin nüfuzunu ele geçirme mücadelesidir. XVII. Yüzyıl bu mücadeleye sahne olurken her iki hiyerarşi Antakya patrikliğine kendi taraftarlarını getirmek istemişlerdir. (Raheb1981:20 vd. Ayrıca bkz.

<http://www.zoukmikael.com/churches/stgeorge/biblio/CONCEPTION%20OF%20THE%20UNION.pdf> (2010)) Bu mücadele sürekli olarak ayrı hiyerarşi oluşturma şeklinde olmamıştır. Birlik oluşturma gayretleri de olmuştur. XVII. yüzyıldaki tartışmalar ve birleşme çabaları için bkz. (Khairallah 1986:189-216. ; Meyendorff 1986:217-230.) Özellikle Katolik hiyerarşinin oluşturulma çabasında bu ayrılıklardan faydalanılmak istenmiş ve sonuçta Papa'nın da onayladığı patrik takdisleri gerçekleştirilmiştir. Günümüzde iki hiyerarşide patrikler listesi bahsi geçen mücadelede patrik olarak takdis ettikleri kendi ruhbanlarından oluşturulduğundan farklıdır. Günümüzdeki Rum Melkit Katolik Patrikliğinin Aziz Petrus'a bağladıkları Antakya Patrikler silsilesi için bkz. (<http://phoenicia.org/melkites.html> (2010))

Ek: Osmanlı Devlet Salnamelerinde "Ruesay-ı Milet" Başlıklı Bölümler

Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye, Sene 1263 (1847), 1. Def'a, (İstanbul), (1263/1847) Numarasız.

- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1264 (1848), 2. Def'a, (İstanbul), (1264/1848), ss. 78-108.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1274 (1858), 12. Def'a, İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1274 (1858), ss. 146-161.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1275 (1859), 13. Def'a, İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1275 (1859), numarasız.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1276 (1860), 14. Def'a, İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1276 (1860), ss. Numarasız.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1277 (1861), 15. Def'a, İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1277 (1861), ss. 86-101.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1278 (1861), 16. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, (1278/1861), ss. 86-101.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1279 (1862), 17. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, 1279 (1862), ss. 88-104.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1280 (1863), 18. Def'a, İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1280 (1863), ss. 99-115.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1281 (1864), 19. Def'a, İstanbul: Takvimhane-i Amire, 1281 (1864), ss. 100-117.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1282 (1865), 20. Def'a, İstanbul: Matbaa-i Amire, (1282/1865), ss. 90-106.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1283 (1866), 21. Def'a, İstanbul: Matbaa-i Amire, (1283/1866), ss. 101-117.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1284 (1867), 22. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, (1284/1867), ss. 121-137.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1285 (1868), 23. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, 1285 (1868), ss. 126-142.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1286 (1869), 24. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, (1286/1869), ss. 154-170.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1287 (1870), 25. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, (1287/1870), ss. 172-187.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1288 (1871), 26. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, (1288/1871), ss. 190-205.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1289 (1872), 27. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, (1289/1872), ss. 178-193.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1290 (1873), 28. Def'a, İstanbul: Darü't-Tıbaat'ül-Amire, (1290/1873), ss. 172-188.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1291 (1874), 29. Def'a, İstanbul: Matbuat-ı Maarif, (1291/1874), ss. 182-194.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1292 (1875), 30. Def'a, İstanbul: Matbuat-ı Maarif, (1292/1875), ss. 207-218.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1293 (1876), 31. Def'a, İstanbul: Matbuat-ı Maarif, (1293/1876), ss. 207-219.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1294 (1877), 32. Def'a, İstanbul: Halil Efendi Matbaası, (1294/1877), ss. 584-599.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1295 (1878), 33. Def'a, İstanbul: Rıza Efendi Matbaası, (1295/1878), ss. 475-490.

- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1296 (1879), 34. Def'a, İstanbul: Hacı Hüseyin Efendi Matbaası, (1296/1879), ss. 254-264.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1297 (1880), 35. Def'a, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1297 (1880), ss. 280-292.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1298 (1881), 36. Def'a, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1298 (1880), ss. 305-314.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, Sene 1299 (1882), 37. Def'a, İstanbul: Matbuaat-ı Maarif, 1299 (1882), ss. 374-382.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1300 (1883) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 38. Sene, Tertib Eden: Maarif Nezareti, İstanbul: Matbaa-i Ebu'z-Ziya, 1299 (1882), ss. 346-356.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1301 (1884) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 39. Sene, Tertib Eden: Maarif Nezareti, İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, 1301 (1884), ss. 557-570.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1302 (1885) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 40. Def'a, Tertib Eden: Maarif Nezareti, İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, 1302 (1885), ss. 568-581.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1303 (1886) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 41. Def'a, Tertib Eden: Maarif Nezareti, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1303 (1886), ss. 479-487.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1304 (1887) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 42. Sene, Tertib Eden: Maarif Nezareti, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1304 (1887), ss. 434-441.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1305 (1888) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 43. Def'a, Tertib Eden: Maarif Nezareti, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1305 (1888), ss. 345-355.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1306 (1889) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 44. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Komisyon-ı Umumisi, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası, 1306 (1889), ss. 746-755.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1307 (1889) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 45. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Komisyon-ı Umumisi, İstanbul: Matbaa-i Amire, (1307/1889), ss. 842-854.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1308 (1890), 46. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Komisyon-ı Umumisi, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1308 (1890), ss. 834-846.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1309 (1891), 47. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Komisyon-ı Umumisi, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1309 (1891), ss. 866-878.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1310 (1892), 48. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Komisyon-ı Umumisi, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1310 (1892), ss. 878-891.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1311 (1893), 49. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Daire-i Umumisi, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1311 (1893), ss. 904-917.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1312 (1894), 50. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Daire-i Umumisi, İstanbul: Matbaa-i Amire, 1312 (1894), ss. 922-935.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1313 (1895), 51. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Daire-i Umumisi, İstanbul: Matbaa-i Amire, (1313/1895), ss. 962-976.

- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1314 (1896), 52. Sene, Tertib Eden: Sicill-i Ahval Daire-i Umumisi, İstanbul: Matbaa-i Osmaniye, (1314/1896), ss. 968-982.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1315 (1897) Senesine Mahsus, 53. Sene, İstanbul: Alem Matbaası Ahmet İhsan ve Şurekası, (1315/1897), ss. 604-615.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1316 (1898) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 54. Sene, İstanbul: Alem Matbaası Ahmet İhsan ve Şurekası ve Mahmut Bey Matbaası, 1314 (1898), ss. 733-746.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1317 (1899) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 55. Sene, İstanbul: Daru'l-Hilafeti'l-Aliye Matbaa-i Amire, 1315 (1899), ss. 701-712.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1318 (1900) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 56. Sene, İstanbul: Mahmut Bey Matbaası-Serviçen Matbaası, 1316 (1900), ss. 741-753.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1319 (1901) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 57. Sene, İstanbul: Daru'l-Hilafeti'l-Aliye Malumat-Tahir Bey Matbaası, 1317 (1901), ss. 805-817.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1320 (1902) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 58. Sene, İstanbul: Daru't-Tıbaatü'l-Amire, 1318 (1902), ss. 820-833.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1321 (1903) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 59. Sene, İstanbul: Alem Matbaası Ahmet İhsan ve Şurekası, 1319 (1903), ss. 880-894.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1322 (1904) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 60. Sene, İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan ve Şurekası, 1320 (1904), ss. 900-914.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1323 (1905) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 61. Sene, İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan, 1321 (1905), ss. 974-988.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1324 (1906) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 62. Sene, İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan, 1322 (1906), ss. 1038-1052.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1325 (1907) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 63. Sene, İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan, 1322 (1907), ss. 1034-1048.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1326 (1908) Sene-i Hicriyesine Mahsus, 64. Sene, İstanbul: Matbaa-i Ahmet İhsan, 1323 (1908), ss. 1034-1048.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1326 (1910) Sene-i Maliyesi, 65. Sene, İstanbul: Selanik Matbaası, (1326/1910), ss. 132-151.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1327 (1911) Sene-i Maliyesi, 66. Sene, İstanbul: Selanik Matbaası, 1327 (1911), ss. 146-165.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1328 (1912) Sene-i Maliyesi, 67. Sene, İstanbul: Selanik Matbaası, 1328 (1912), ss. 142-160.
- Salname-i Devlet-i Aliyye-i Osmaniyye*, 1333-1334 (1918) Sene-i Maliyesi, 68. Sene, İstanbul: Hilal Matbaası, 1334 (1918), ss. 174-184.

KAYNAKLAR

Ahmet Refik: (1341). "Osmanlı İmparatorluğunda Fener Patrikhanesi ve Bulgar Kilisesi", *Türk Tarihi Encümeni Mecmuası*, On Beşinci Sene, Numara: 8(85), İstanbul, s. 73-84.

- AYDIN, Mehmet: (1985). “Batı ve Doğu Hıristiyanlığına Tarihi Bir Bakış”, *AÜİFD*, S. XXVII, Ankara, A. Ü. Bas., s. 123-148.
- AYDIN, Mehmet: (2005). *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, Konya: Nüve.
- BEYDİLLİ, Kemal: (1995). *II. Mahmut Devri’nde Katolik Ermeni Cemaati ve Kilise’nin Tanınması (1830)*, Türkçe Yayınlayanlar: Şinasi Tekin ve Gönül Alpay Tekin, Harvard Üniversitesi Yakınoğu Dilleri ve Medeniyetleri Bölümü.
- BİLGE, Yakup: (1996). *Süryaniler Anadolunun Solan Rengi*, İstanbul: Yeryüzü Yay. 2 b.
- BRAUDE, Benjamin: (1982). “Foundation Myths of the Millet System” , *Christians and Jews in the Ottoman Empire, Vol. I*, (Ed.: Benjamin Braude ve Bernard Lewis), New York, London, Holmes-Moyer Pub., s. 69-88.
- BRAUDE, Benjamin: (1999). “Millet Sisteminin İlginç Tarihi”, *Osmanlı* (Ed. Güler Eren), c. 4 (Toplum), Ankara, Yeni Türkiye Yay., s. 245-254.
- COBHAM, Claude Delaval: (1911). *The Patriarchs of Constantinople*, (with Introductions by the Rev. Adrian Fortescue and H. T. F. Duckworth), Cambridge, Cambridge University Press.
- ENGELHARD, T: (1999). *Tanzimat ve Türkiye*, (Çev. : Ali Reşad), İstanbul, Kaknüs, 1 b.
- EROĞLU, Ahmet Hikmet: (2003). *Osmanlı Devletinde Yahudiler*, Ankara, Andaç Yay.
- FORTESCUE, A.: (2005). “Melchites”, *The Catholic Encyclopedia, Volume 10* by Charles G. Herbermann, online edition copyright, s. 342-345.
- FORTESCUE, Adrian: (1908). *The Orthodox Eastern Church*, London, Catholic Truth Society.
- FRAZEE, Charles A.: (2009). *Katolikler ve Sultanlar Kilise ve Osmanlı İmparatorluğu 1453-1923*, (Çev.: Cemile Erdek), İstanbul, Küre Yay.
- GİBB, H. A. R. – BOWEN, Harold: (1957). *Islamic Society and the West, Vol. I, part II*, Oxford, Oxford University Press.
- HROMADKA, Joseph L.: (1971). “Doğu Ortodoksluđu”, (Çev.: Günay Tümer), *AÜİFD*, S. XVII, Ankara, A. Ü. Bas., s. 239-258.
- KEBKEB, Visam: (1986). “Kenîsetu’r-Rûmi’l-Melikiyyîni’l-Kâsûlik”, *Delil ilâ Kıraati Târîhi’l-Kenîse, el-Mucelledu’s-Sânî, el-Kenâisu’ş-Şarkıyyeti’l-Kâsûlikiyye*, Beyrût, Dâru’l-Meşrik, s. 45-121.
- KENANOĞLU, M. Macit: (2004). *Osmanlı Millet Sistemi Mit ve Gerçek*, İstanbul: Klasik Yay.
- KHAİRALLAH, Philip A.: (1986). “The Ecumenical Vocation of The Melkite Church”, *St Vladimir’s Theological Quarterly*, Vol. 30, Number 3, s. 189-216.
- KUTSAL KİTAP: (2009). *Kutsal Kitap Eski ve Yeni Antlaşma (Tevrat, Zebur, İncil)*, İstanbul, Kitabı Mukaddes Şirketi&Yeni Yaşam Yay.
- KÜÇÜK, Cevdet: (1999). “Osmanlı Devleti’nde Millet Sistemi”, *Osmanlı* (Ed. Güler Eren), c. 4 (Toplum), Ankar, Yeni Türkiye Yay., s. 208-216.
- MEYENDORFF, John: (1986). “The Melkite Patriarchate: Paradoxes of a Vocation an initial response to Father Khairallah”, *St Vladimir’s Theological Quarterly*, Vol. 30, Number 3, s. 217-230.
- MICHEAU, Françoise: (2008). “Eastern Christianities (eleventh to fourteenth century): Copts, Melkites, Nestorians and Jacobites”, *The Cambridge History of*

Christianity, Vol. 5, Eastern Christianity, (Ed.: Michael Angold), Cambridge Histories Online&Cambridge University Press, s. 373-403.

OSMANAĞAOĞLU, Cihan: (2010). *1862 Rum Patrikliği Nizamı Çerçevesinde Fener Rum-Ortodoks Patrikhanesi*, İstanbul, On İki Levha Yay.

RAHEB, Abdallah: (1981). *Conception of the Union in the Orthodox Patriarchate of Antioch (1622-1672) Historical Part*, (Translated by Nicholas J. Samra), Beirut.

RAHEB, Abdallah: (2010). "Greek Melkite Catholic Patriarchate of Antioch: Birth, Evolution, and Current Orientations", s. 2-7, http://phoenicia.org/pdfs/melkite_greek_catholic.pdf (Ayrıca bu makale için bk. *Ekklesiastikos Pharos*, Vol. LII, II-III, Alexandria, 1970.)

REEVES, Elizabeth Ann: (2006). *The Church First Called Christian: The Melkite Church of Antioch*, the thesis of master of Philosophy, Australian Catholic University, Faculty of Arts, School of Theology,

SEYFELİ, Canan: (2003). "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin İdari Yapısı: Ermeniler Örneği", *Milel ve Nihal*, c. 1, S. 1, Aralık, s. 125-156.

SEYFELİ, Canan: (2005a). "Osmanlı Devleti'nde Gayrimüslimlerin İdari Yapısı: Süryani Kadim Kilisesi Örneği", *Süryaniler ve Süryanilik I*, (Haz.: Ahmet Taşğın, Eyyüp Tanrıverdi, Canan Seyfeli), Ankara, Orient Yay., s. 251-265.

SEYFELİ, Canan: (2005b). *İstanbul Ermeni Patrikliği, Kuruluşu ve Tarihten Günümüze İdari Yapısı*, Ankara: Aziz Andaç Yay.

SINANOĞLU, Mustafa: (2004). "Melkâiyye", *TDVİA*, c. 29, Ankara: TDV Yay, s. 84-85.

TCHOLAKIAN, Hovhannes J.: (1998). *L'eglise Armenienne Catholique En Turquie*, İstanbul, Ohan Mat.

TÜMER, Günay: (1993). "Günümüzde Doğu Hıristiyanlığı", *Asrımızda Hıristiyan-Müslüman Münasebetleri*, İstanbul, İSAV Yay., s. 123-134.

VEİNSTEİN, Gilles: (1996). "Fetihten Sonraki Osmanlı Millet Sistemi Üzerine Bazı Düşünceler", *I. Uluslar arası İstanbul'un Fethi Sempozyumu*, İstanbul, 24-25 Mayıs 1996, s. 137-142.

<http://list-of-greek-orthodox-patriarchs-of-antioch.co.tv/> (2010)

<http://phoenicia.org/melkites.html> (2010)

http://phoenicia.org/orthodox_antioch_union_sources.html (2010)

<http://www.melkite.net/Leaders/GregoryIII.html> (2010)

[http://www.stgeorgeofboston.org/assets/files/sBio%5B1%5D\(1\).pdf](http://www.stgeorgeofboston.org/assets/files/sBio%5B1%5D(1).pdf) (2010)

<http://www.zoukmikael.com/churches/stgeorge/biblio/CONCEPTION%20OF%20THE%20UNION.pdf> (2010)